

Argument för satsningar på ett stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete

Hur prioriterar man det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i lednings- och styrningsarbetet med målsättningen att möta sektorsövergripande samhällsutmaningar och främja en god och jämlik hälsa i befolkningen?

Hälsofrämjande arbete syftar till att främja hälsa och stärka eller bibehålla människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Sjukdomsförebyggande arbete syftar till att minska risken för att sjukdomar, skador och fysiska, psykiska eller sociala problem uppstår. Det handlar också om att förhindra återinsjuknande och förhindra att sjukdomar utvecklas genom att upptäcka dem tidigt.

Det kan vara svårt att prioritera det hälsofrämjande och förebyggande arbetet, eftersom det ofta vägs mot akuta insatser. Kostnader ställs mot varandra, ibland utan att ta hänsyn till om investeringar också kan leda till en stärkt samhällsutveckling, bättre hälsa i befolkningen och kostnadsbesparingar på längre sikt.

Argument

För att underlätta prioritering finns här argument för att motivera satsningar på regional och kommunal nivå som främjar en god och jämlik hälsa.

Lagstiftning

Att offentliga aktörer har ett ansvar för enskildas välfärd framgår i grundlagen. I regeringsformen anges att den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det allmänna ska särskilt trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet, och goda förutsättningar för hälsa.

Det juridiska ansvaret för att arbeta förebyggande för folkhälsa finns i flera olika lagar.

Figur 1. Områden för argument

Lagstiftning

Etiska principer

God och jämlik välfärd och hälsa

Ekonomi

Av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) framgår att målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa.

Regionen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård för den som är bosatt inom regionen. Även i övrigt ska regionen verka för en god hälsa hos befolkningen.

I socialtjänstlagen (2025:400) anges att varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver. Socialtjänsten ska främja enskildas ekonomiska och sociala trygghet, jämlika och jämställda levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Lagen anger att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig.

Andra centrala lagar är till exempel skollagen (2010:800), plan- och bygglagen (2010:900) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Läs mer om relevant lagstiftning

[Lagar inom folkhälsoområdet \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Etiska principer

Att arbeta främjande och förebyggande är ett etiskt förhållningssätt. Inom välfärden, oavsett om det gäller omsorg, socialt arbete, skola eller hälso- och sjukvård, finns ett gemensamt ansvar att värna människors värdighet, integritet och rätt till ett gott liv.

Verksamheter inom välfärden utgår från likartade grundläggande etiska principer, även om de lyder under olika lagar. Både hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen lyfter vikten av tidiga och förebyggande insatser, att insatsers kostnader ska vara proportionerliga i relation till nyttan, och att individens delaktighet och självbestämmande ska värnas i val av insatser. Båda lagarna betonar även vikten av människors lika värde och behov. I hälso- och sjukvårdslagen betonas vikten av att den med störst behov ska ges högst prioritet, medan människans rätt till stöd utifrån de individuella behoven framgår av socialtjänstlagen.

Genom att reflektera över och analysera vilka etiska konsekvenser som ett beslut om främjande och förebyggande insatser kan innebära, bidrar du som beslutsfattare till att beslut blir mer välgrundade.

God och jämlik hälsa och välfärd

Hälsa påverkas av flera samhälleliga förutsättningar som finns där vi föds, växer upp, leker, lär, arbetar, har vår fritid och åldras – områden som regioner och kommuner har verksamhet och rådighet inom. Genom att stärka dessa förutsättningar bidrar verksamheterna till en god och jämlik hälsa i hela befolkningen vilket också bidrar till det folkhälsopolitiska målet.

Genom att följa upp befolkningens hälsa, behov och de samhälleliga förutsättningarna för hälsa kan hälsofrämjande och förebyggande insatser motiveras. En god och jämlik hälsa i befolkningen påverkar även samhällets utvecklingskraft, robusthet och motståndskraft.

Ekonomi

Samhällets resurser behöver användas effektivt. Det innebär att de insatser som ger mest sammantagen nytta i förhållande till vad de kostar bör prioriteras. Att genomföra en främjande eller förebyggande insats medför en kostnad för den aktör som genomför insatsen. Men kostnaden behöver ställas i relation till de förbättrade sociala och hälsomässiga utfallen som insatsen förväntas ge på samhällsnivå på sikt.

Hälsofrämjande och förebyggande insatser kan i vissa fall innebära kostnadsbesparingar. Målet med det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är dock inte att spara pengar utan att uppnå en god och jämlik hälsa och jämlika levnadsvillkor. En hälsofrämjande eller förebyggande insats är värd att investera i om kostnaden är rimlig i förhållande till de förbättringar i sociala och hälsomässiga utfall som insatsen förväntas leda till.

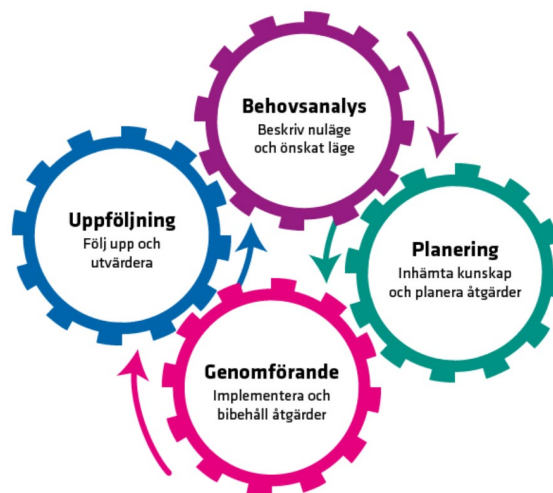
Genom att investera i främjande och förebyggande arbete kan resurser omfördelas från att hantera uppkomna problem till långsiktigt hållbara lösningar.

Praktisk tillämpning och systematik

För att kunna arbeta med hälsofrämjande och förebyggande insatser i praktiken behövs en systematik. De argument som vi har presenterat i det här faktabladet kan omsättas i praktiken i års- eller processhjul som används i din organisation. Figuren nedan visar en enkel arbetsmodell med fyra centrala steg: behovsanalys, planering, genomförande och uppföljning.

Varje kugghjul består i praktiken av flera steg eller faser. Exempelvis kan prioriteringen och argumenten användas som underlag i en behovsanalys, i beslutsfattande om mål och budget, i planering, i genomförande och i uppföljning.

Figur 2. Arbetsmodell för folkhälsoarbete

Rådet för styrning med kunskap styrs av en förordning (2015:155) och behandlar strategiskt viktiga frågor som bidrar till att rätt kunskap når fram till huvudmän samt profession inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. I rådet ingår tio myndigheter.

[Rådet för styrning med kunskap \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se)